

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ ВІДНОСИН В ОКРЕМИХ СФЕРАХ І ГАЛУЗЯХ ЕКОНОМІКИ

ЕКОНОМІКА ТА ПРАВО
ECONOMICS AND LAW

LEGAL REGULATION OF ECONOMIC RELATIONS IN SPECIFIC AREAS AND SECTORS OF THE ECONOMY

<https://doi.org/10.15407/econlaw.2024.01.012>

УДК 346.1+339.166

Олег СВІТЛИЧНИЙ, аспірант

Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень
імені В.К. Мамутова Національної академії наук України», м. Київ, Україна

 orcid.org/0000-0003-9254-2674

ГЕНЕЗА ЛІЦЕНЗУВАННЯ ЯК ОДНОГО ІЗ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ РЕГУЛЮЮЧОГО ВПЛИВУ ДЕРЖАВИ НА ДІЯЛЬНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УКРАЇНІ

Ключові слова: ліцензування, суб'єкт господарювання, засіб регулюючого впливу держави, адміністративна процедура, законодавство, Господарський кодекс України, спеціальний закон, генеза, види господарської діяльності, підприємство.

Проаналізовано генезу ліцензування як одного із основних засобів регулюючого впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання в Україні та надання пропозицій для вироблення максимально ефективного законодавства, яке б враховувало інтереси усіх учасників процесів ліцензування. Виявлено особливості генези ліцензування і визначено перспективи його подальшого розвитку як одного із основних засобів регулюючого впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання в Україні. Розглянуто ліцензування не як адміністративну процедуру, а як один із основних засобів регулюючого впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання. Аналіз генези ліцензування дав змогу визначити та схарактеризувати три етапи його легітимізації на теренах України у своєму новітньому розвитку. Запропоновано після завершення російсько-української війни поширювати ліцензування на види господарської діяльності, які несуть підвищену загрозу суспільству та/або економіці та які мають значно вищий за середній у галузях і сферах економіки рівень прибутковості або рентабельності. А з метою нівелювання негативних рис ліцензування як адміністративної процедури, зокрема суб'єктивізм чиновників, корупційні прояви, вимагання неправомірної вигоди, прояви недобросовісної конкуренції тощо, запропоновано унормувати: ефективніший підбір кадрів до органів ліцензування; підвищену адміністративну та кримінальну відповідальність для чиновників — порушників законодавства; передачу ухвалення окремих рішень з питань ліцензування штучному інтелекту.

Цитування: Світличний О. Генеза ліцензування як одного із основних засобів регулюючого впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання в Україні. *Економіка та право*. 2024. № 1. С. 12—19. <https://doi.org/10.15407/econlaw.2024.01.012>

Вступ. Сьогодні ліцензування різних видів господарської діяльності передбачено законодавством і застосовується у багатьох країнах світу. Проте його роль у регулюванні відносин у сфері економіки в інших країнах є різною. Так само ліцензування мало відмінне значення у різні періоди розвитку суспільства та економіки. Так, за часів СРСР і входження до його складу України як УРСР, ліцензування не було застосовано. У часи більш раннього СРСР пріоритет віддавався жорстким адміністративним методам управління у різних сферах та галузях економіки. Із кінця 1920-х років економіка СРСР стала максимально плановою та жорстко керованою прямими адміністративними важелями. З одного боку, держава завдяки цьому досягала швидких результатів, а з іншого боку — інтерес виконавців недооцінювався, через що з плином часу економіка була приречена на занепад. Можливо, тому наприкінці 1980-х років економіка СРСР та його складових, зокрема й України, почала шукати варіанти переходу на ринкові рейки. Найчастіше це проявлялося негативно, коли підприємці та навіть наймані працівники підприємств державної форми власності виходили із цілих сфер та галузей економіки, породжуючи дефіцит певних видів продукції. Загалом розвиток ліцензування різних видів господарської діяльності в Україні було розпочато на межі 1980-х і 1990-х років. Тоді постала потреба у застосуванні різноманітних за своєю природою і механізмами впливу заходів регулювання діяльності у сфері економіки. А дослідження розвитку процесів ліцензування має сприяти пошуку способів їх удосконалення за допомогою оптимізації нормативного забезпечення у наш час.

Аналіз наукових джерел. Протягом минулих тридцяти років дослідженню проблем правового регулювання відносин між різними учасниками процедур ліцензування були присвячені роботи українських авторів. Серед них можна назвати таких дослідників, як-то: Є.В. Авер'янова [1], О.Є. Алексеева [2], А.А. Баженова [3], Е.Е. Бекірова [4], А.Г. Бобкова [5], Б.В. Дерев'янка [6, 7], О.В. Кашперський [8], О.М. Маліченко [9], І.В. Солошкіна [10], Л.В. Шестак [11], А.І. Шпомер [12, 13] та інші. Також існує велика кількість дослідників та їхніх робіт, присвячених правовому забезпеченню ліцензування різних видів діяльності (у сфері меди-

цини, освіти, туризму, фінансів та банківської діяльності, транспорту, видобування корисних копалин, обробки дорогоцінних металів і каміння тощо), що були підготовлені на початку 2000-х років. Але законодавство про ліцензування не є статичним. Закон України від 02.03.2015 № 222-VIII «Про ліцензування видів господарської діяльності» змінив редакцію та зазнав десятки змін і доповнень. Зміни вносилися також і до Господарського кодексу України від 16.01.2003 (далі ГК України) як до великого кодифікованого законодавчого акта, і до ліцензійних умов на здійснення певного виду господарської діяльності як до підзаконних нормативних актів. А тому потрібні перманентні додаткові дослідження відносин з ліцензування як одного із основних засобів регулюючого впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання в Україні, зокрема їх генези, з метою надання пропозицій щодо їхнього максимально ефективного розвитку як для держави, так і для суб'єктів господарювання — ліцензіатів.

Метою статті є аналіз генези ліцензування як одного із основних засобів регулюючого впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання в Україні та надання пропозицій для вироблення максимально ефективного законодавства, яке б враховувало інтереси усіх учасників процесів ліцензування.

Методи дослідження. Під час підготовки наукової статті було використано комплекс класичних методів наукового пізнання. Завдяки застосуванню історично-правового, порівняльно-правового, формально-логічного, аналітико-синтетичного та інших методів було досягнуто мету статті, виявлено особливості генези ліцензування і визначено перспективи його подальшого розвитку як одного із основних засобів регулюючого впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання в Україні.

Гене́за ліцензування як одного із основних засобів регулюючого впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання в Україні до ухвалення спеціального закону.

Намагання керівництва СРСР прискореніми темпами здійснити перехід до ринкової економіки знайшло прояв в ухваленні значної кількості новітніх нормативних актів на рубежі 80-х і 90-х років ХХ ст. Так, перед самим розпадом СРСР було ухвалено Закон СРСР від

04.06.1990 № 1529-І «Про підприємства в СРСР». Друге речення ч. 3 ст. 1 «Підприємство і його головні завдання» проголошує: «Окремими видами діяльності, перелік яких визначається законодавчими актами СРСР, союзних і автономних республік, підприємство може займатися тільки на підставі спеціального дозволу (ліцензії)». Також загальним положенням про ліцензування присвячено окрему ст. 8 «Ліцензування видів діяльності»: «Для провадження видів діяльності, що підлягають ліцензуванню, підприємство зобов'язане одержати необхідну ліцензію в порядку, встановленому Радою Міністрів СРСР, Радами Міністрів союзних і автономних республік». Управління та регулювання у межах будь-якої галузі економіки чи людського буття у колишньому СРСР було аж занадто заурегульованим та адміністрованим і не допускало диспозитивності. Тому в ухваленому 27.03.1991 Законі України (Української РСР) № 887-ХІІ «Про підприємства в Україні» була наявна ст. 8 «Ліцензування видів діяльності», у якій було зазначено: «Окремими видами діяльності підприємство може займатися тільки на підставі спеціального дозволу (ліцензії). Перелік видів діяльності, що підлягають ліцензуванню, а також порядок одержання дозволу (ліцензії) для здійснення такої діяльності встановлюються Законом України від 07.02.1991 № 698-ХІІ «Про підприємництво». Названий Закон України «Про підприємництво» сьогодні вже не діє за винятком ст. 4 «Обмеження у здійсненні підприємницької діяльності», яка складається з кількох бланкетних норм. Проте і раніше цей Закон не врегульовував відносин із ліцензування видів господарської діяльності, а лише допускав існування ліцензування щодо окремих суб'єктів підприємництва. Загалом початок 1990-х років характеризується проявами гіперінфляції, викликаними проведенням політики ринкового фундаменталізму. Така політика є радикальною протилежністю політики адміністрування економіки. У ті часи значна кількість представників економічних наук, а також окремі юристи вважали, що у ринковій економіці роль держави має бути мінімальною, а ринок сам визначиться зі своїми потребами та визначить розвиток економіки і суспільства. Заперечення академіка В.К. Мамутова [14, 15] та інших учених-господарників, які вказували на потребу регулювання (а не жорсткого управління [16])

ринкової економіки з боку держави, були багаторазово проігноровані [17, 18]. І лише наприкінці 1990-х років було ухвалено декілька законів, спрямованих на регулювання ринкової економіки з боку держави. І тоді ж виникла потреба в усуненні з ринку певних товарів, робіт і послуг непрофесійних виробників і продавців. Одним із засобів регулюючого впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання, за допомогою яких можна залишити на ринку ефективних виробників та видалити з ринку неефективних, є ліцензування. І тоді ж українською владою було усвідомлено потребу в ухваленні спеціального закону про ліцензування.

Гене́за ліцензування як одного із основних засобів регулюючого впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання в Україні під час дії першої редакції спеціального закону.

Спеціальний Закон про ліцензування було ухвалено майже через десятиліття після появи положень про ліцензування у названих законах СРСР та УРСР про підприємства. Він діяв практично 15 років і був відомий як Закон України від 01.06.2000 № 1775-ІІІ «Про ліцензування певних видів господарської діяльності». За цим Законом було складно точно визначити кількість ліцензованих видів господарської діяльності, оскільки він міг називати як один вузький і конкретний вид діяльності, так і діяльність у певній сфері (наприклад, медичній або освітній), що містила десятки різних конкретних видів діяльності. Проте Закон України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» мав і багато позитивів. Зокрема, у ньому було передбачено можливість отримання ліцензії у разі відповідності ліцензійним умовам, визначеним Кабінетом Міністрів України для кожного окремого ліцензованого виду господарської діяльності, у визначеного окремою постановою Кабінету Міністрів України державного органу з питань ліцензування. Тобто ліцензію видавав професійний орган для певного виду діяльності.

Названий Закон часто згадувався у поєднанні із Законом України від 23.03.1996 № 98/96-ВР «Про патентування деяких видів підприємницької діяльності», який на сьогодні є давно нечинним (втратив чинність на підставі Податкового кодексу України від 02.12.2010). Можна порівняти ключові слова: 1) патентовано

деякі види підприємницької діяльності, а були ліцензовані певні види господарської діяльності; 2) підприємницька діяльність є вужчою від господарської та повністю поглинається другою. Натомість далеко не усі види господарської діяльності є підприємницькими.

На основі порівняння двох законів можна виявити закономірність, умовно систематизувати види господарської діяльності за відношенням із патентуванням і ліцензуванням на період дії цих двох названих законів. Так, окремі види господарської діяльності були здійснені вільно, без отримання дозволів; деякі види підприємницької діяльності підлягали патентуванню, проте не вимагали одержання ліцензії; певні види господарської діяльності підлягали ліцензуванню, проте не патентувалися; деякі види підприємницької діяльності потребували і придбання патенту, і одержання ліцензії.

Гене́за ліцензування як одного із основних засобів регулюючого впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання в Україні в період дії сучасної редакції спеціального закону.

Відповідно до ч. 2 ст. 12 «Засоби державного регулювання господарської діяльності» ГК України, ліцензування названо одним із основних засобів регулюючого впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання. За статтею 14 ГК України, ліцензування поряд із патентуванням та квотуванням є засобом державного регулювання у сфері господарювання, спрямованим на забезпечення єдиної державної політики у цій сфері та захист економічних і соціальних інтересів держави, суспільства та окремих споживачів [19]. Тобто головним завданням ліцензування є не просто отримання грошей від ліцензіата за право займатися ліцензованим видом господарської діяльності, а саме забезпечення єдиної державної політики у ліцензованій сфері та захист економічних і соціальних інтересів держави, суспільства та окремих споживачів. Основним завданням ліцензування є фільтрація або навіть сепарація суб'єктів, які бажають здійснювати ліцензований вид діяльності, на тих, хто об'єктивно може, та тих, хто об'єктивно не може. Останні не проходять процедури ліцензування та усуваються із певного ринку. Тож за допомогою ліцензування, держава отримує додаткову можливість захисту своїх інтересів та забезпечення якості товарів, робіт чи послуг,

що виготовляються, виробляються та/або реалізуються ліцензіатом. Тому слід доєднатися до думок українських дослідників, які вказують, що ліцензування необхідне для протидії вступу на ринок осіб, не здатних унаслідок відсутності відповідної кваліфікації й інших можливостей грамотно займатися певним видом діяльності, і спрямоване на захист насамперед споживачів та й самих учасників підприємницької діяльності [6, с. 171; 20, с. 8]; ліцензування оберігає економіку від потенційних непрофесійних його учасників, які через відсутність потрібних компетентностей, технологій, сировини, обладнання об'єктивно не зможуть виготовити якісний товар, надати якісну послугу чи якісно виконати роботу [6, с. 171]. Формування основ ліцензійної діяльності в Україні не завершено й триває і донині. Тому і дослідження та удосконалення цих процесів повинні мати перманентний характер. І це навіть на тлі того, що 2015 р. на заміну згаданому вище Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» було ухвалено Закон України від 02.03.2015 № 222-VII «Про ліцензування видів господарської діяльності», який є чинним донині. За цим Законом, уже значно менше видів господарської діяльності підлягає ліцензуванню. Пункт 6 ч. 1 ст. 1 «Визначення термінів» цього Закону вказує, що ліцензування — засіб державного регулювання провадження видів господарської діяльності, спрямований на забезпечення безпеки та захисту економічних і соціальних інтересів держави, суспільства, прав та законних інтересів, життя і здоров'я людини, екологічної безпеки та охорони навколишнього природного середовища. Зараз у ст. 7 «Перелік видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню», можна нарахувати 33 групи видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню. Кожну із цих груп можна вважати як одним видом господарської діяльності, так і декількома такими видами.

У законодавстві не встановлено критеріїв віднесення того чи іншого виду господарської діяльності до ліцензованого. Якщо спиратися на посібник із господарського права, можемо припустити, що основними критеріями були і залишаються рівень прибутковості або рентабельності, а також підвищена небезпека того чи іншого виду діяльності. Так, автором

навчального посібника з особливої частини господарського права зазначається, що, оскільки рівень рентабельності роботи металургійних підприємств є достатньо високим, а сама діяльність таких підприємств та видобувних підприємств має підвищену небезпеку, то здійснення значної кількості видів такої діяльності викликає необхідність отримання ліцензії [21, с. 23]. Проте станом на момент підготовки наукової статті діяльність у сфері металургійної та видобувної промисловості уже не ліцензується. А тому можна припустити, що, крім двох названих критеріїв віднесення певного виду господарської діяльності до ліцензованих, є й інші. Якщо не брати до уваги негативні чинники, що спираються на потенційно можливу корупційну складову, як-от лобювання інтересів певних осіб чи бізнес-груп, то таким критерієм можуть бути зниження вимог до якості продукції суб'єктів ліцензованого виду діяльності або потреба у підтримці суб'єктів ліцензованого виду діяльності через виключення цього виду діяльності із складу ліцензованих. Так, якщо звернути увагу на металургійну промисловість та видобувну галузь, то можна помітити, що вони чи не найбільше постраждали від воєнної агресії з боку російської федерації. Було знищено, пошкоджено або захоплено кілька металургійних комбінатів та велику кількість видобувних, переробних і транспортних підприємств. Очевидно, у такій ситуації держава обрала шлях відмови від ліцензування або на користь прямого адміністративного управління підприємствами металургійної та видобувної промисловості, або навпаки — на користь ринкового саморегулювання у цих сферах. Зрозуміло, що така ситуація може бути оперативно змінена із закінченням воєнних дій, зокрема, і відновлено ліцензування господарської діяльності у названих сферах.

Загалом ліцензування є складною комплексною категорією. У теорії права та практиці воно розглядається не лише як один із основних засобів регулюючого впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання. Ліцензування вважається окремою складною адміністративною процедурою або адміністративно-правовим інститутом [11, 22, 23]. Відповідно йому можуть бути притаманні й усі недоліки, які може мати бюрократична процедура, зокрема і суб'єктивізм чиновників,

і корупційні прояви, а з ними вимагання неправомірної вигоди і прояви недобросовісної конкуренції тощо. Проте такі негативні прояви є в усіх без винятку адміністративних процедурах. Очевидно, вони поступово мінімізуються із підвищенням свідомості суспільства, а з ним і чиновників, із посиленням адміністративної та кримінальної відповідальності за вчинення посадових правопорушень і злочинів, із цифровізацією окремих процесів в адміністративних процедурах тощо.

Висновки. Ліцензування розглядається як адміністративна процедура та як один із основних засобів регулюючого впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання. У своєму новітньому розвитку на теренах України ліцензування пройшло три етапи: 1) етап своєї легітимації у спеціальних актах СРСР, УРСР та України за відсутності окремого спеціального закону на рубежі 1980—1990-х років; 2) етап своєї легітимації через ухвалення 01.06.2000 окремого спеціального Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності», який діяв майже 15 років, визначив умови ліцензування більш ніж 60 видів господарської діяльності та надсилав до спеціальної постанови Кабінету Міністрів України визначення уповноважених державних органів з питань ліцензування; 3) етап своєї легітимації з моменту ухвалення 02.03.2015 сучасної редакції та зміни назви Закону України на «Про ліцензування видів господарської діяльності». Зараз значно менше видів господарської діяльності потребують ліцензування — у ст. 7 «Перелік видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню» визначено 33 групи видів господарської діяльності, що мають бути ліцензовані.

Ліцензування є не просто необхідним і важливим засобом, але також і незамінним для регулюючого впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання для видів діяльності, які несуть підвищену загрозу суспільству та/або економіці та які мають значно вищий за середній у галузях і сферах економіки рівень прибутковості або рентабельності. Тому ліцензування таких видів діяльності повинно розширюватися. У цей бік має розвиватися законодавство. А щоб нівелювати негативні риси ліцензування як адміністративної процедури, як-от суб'єктивізм чиновників, корупційні прояви, вимагання неправомірної вигоди, про-

яви недобросовісної конкуренції тощо, потрібно унормувати: ефективніший підбір кадрів до органів ліцензування; підвищену адміністративну та кримінальну відповідальність для чиновників — порушників законодавства; передачу штучному інтелекту ухвалення окремих рішень з питань ліцензування.

Перспективи подальших розвідок. Подальші наукові розвідки відносин у сфері ліцензування потрібно спрямовувати на реалізацію напрямів, визначених у попередньому абзаці, а також на дослідження й удосконалення правового забезпечення ліцензування різноманітних конкретних видів господарської діяльності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Авер'янова Є.В. Правове регулювання ліцензування господарської діяльності: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04. Київ, 2019. 19 с.
2. Алексеева О.Є. Ліцензування як засіб впровадження політики дерегуляції господарської діяльності. *Підприємництво та інновації*. 2017. № 3. С. 84—94.
3. Баженова А.А. Адміністративно-правове регулювання ліцензування господарської діяльності: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Тернопіль, 2017. 215 с.
4. Бекірова Е.Е. Правове регулювання ліцензування певних видів господарської діяльності: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04. Інститут економіко-правових досліджень. Донецьк, 2006. 202 с.
5. Бобкова А., Манзюк В. Що до відміни ліцензування турагентської діяльності. *Підприємництво, господарство і право*. 2011. № 7. С. 59—62.
6. Дерев'янку Б.В. Ліцензування як засіб регулюючого впливу держави на діяльність навчальних закладів. *Форум права*. 2011. № 4. С. 167—178.
7. Дерев'янку Б.В. Окремі питання ліцензування зовнішньоекономічних операцій. *Актуальні проблеми юридичної науки: збірник тез Міжнародної наукової конференції «Сімнадцяті осінні юридичні читання»* (м. Хмельницький, 19—20 жовт. 2018 р.): у 2-х част. Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2018. Ч. II. С. 34—37.
8. Кашперський О.В. Адміністративно-правовий статус суб'єктів ліцензування господарської діяльності в Україні. автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2011. 18 с.
9. Маліченко О.М. Особливості правового регулювання ліцензування господарської діяльності у сфері обігу дорогоцінного каміння. *Держава і право*. 2010. № 48. С. 680—686.
10. Солошкіна І.В. Ліцензування діяльності фінансових установ. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Право»*. 2017. № 21. С. 66—69.
11. Шестак Л.В. Ліцензування як адміністративно-правовий інститут: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Ірпінь, 2005. 18 с.
12. Шпомер А. Ліцензування як засіб державного регулювання господарської діяльності. *Право України*. 2004. № 2. С. 55—58.
13. Шпомер А.І. Ліцензування господарської діяльності (господарсько-правовий аспект): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04. Київ, 2006. 20 с.
14. Мамутов В.К. Кодифікація господарського законодавства України в нових економічних умовах. *Государство и право*. 1994. № 6. С. 77—87.
15. Мамутов В. Конституція и развитие хозяйственного законодательства. *Предпринимательство, хозяйство и право*. 1997. № 1. С. 3—6.
16. Мамутов В.К. Опыт сочетания государственного регулирования экономики и рыночного саморегулирования. Донецк: ИЭПИ НАН Украины, 1998. 38 с.
17. Знаменський Г. Про концепцію господарського (торговельного) кодексу України. *Право України*. 1992. № 10. С. 46—49.
18. Илларионов А.Ю. Перегрев отраслевой юридической науки. *Економіка та право*. 2019. № 1 (52). С. 87—112. <https://doi.org/10.15407/econlaw.2019.01.087>
19. Хозяйственный кодекс Украины: Науч.-практ. коммент. Под общ. ред. А.Г. Бобковой. Харьков: Издатель ФЛ-П Вапнярчук Н.Н., 2008. 1296 с.
20. Саниахметова Н.А. Юридический справочник предпринимателя. Н.А. Саниахметова. Изд. 6-ое, перераб. и доп. Харьков: Одиссей, 2004. 1056 с.
21. Дерев'янку Б.В. Господарське право: особлива частина (правове регулювання господарських відносин в окремих галузях економіки): навчальний посібник. Б.В. Дерев'янку; МВС України, Донецький державний університет внутрішніх справ. Одеса: Гельветика, 2021. 314 с.
22. Баженова А.А. Адміністративно-правове регулювання ліцензування господарської діяльності: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Тернопіль, 2017. 215 с.

23. Дерев'янку Б.В. Практичні проблеми ліцензування діяльності навчальних закладів як адміністративної процедури. *Адміністративно-правові процедури у сфері державного управління: мат. круглого столу* (18 груд. 2012 р., м. Донецьк). ДонДУУ. Донецьк: Цифрова типографія, 2012. С. 40—44.

Надійшла 17.12.2023

REFERENCES

1. Averianova Ye.V. Pravove rehuliuвання litsenzuvannya hospodarskoi diialnosti: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.04. Kyiv, 2019. 19 p. [in Ukrainian].
2. Aleksieieva O.Ie. Litsenzuvannya yak zasib vprovadzhennia polityky derehuliatcii hospodarskoi diialnosti. *Pidprijemnytstvo ta innovatsii*. 2017. No. 3. P. 84-94 [in Ukrainian].
3. Bazhenova A.A. Administratyvno-pravove rehuliuвання litsenzuvannya hospodarskoi diialnosti: dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.07. Ternopil, 2017. 215 p. [in Ukrainian].
4. Bekirova E.E. Pravove rehuliuвання litsenzuvannya pevnykh vydiv hospodarskoi diialnosti: dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.04. Instytut ekonomiko-pravovykh doslidzhen. Donetsk, 2006. 202 p. [in Ukrainian].
5. Bobkova A., Manziuk V. Shchodo vidminy litsenzuvannya turahentskoi diialnosti. *Pidprijemnytstvo, hospodarstvo i pravo*. 2011. No. 7. P. 59-62 [in Ukrainian].
6. Derevianko B.V. Litsenzuvannya yak zasib rehuliuivuchoho vplyvu derzhavy na diialnist navchalnykh zakladiv. *Forum prava*. 2011. No. 4. P. 167-178 [in Ukrainian].
7. Derevianko B.V. Okremi pytannia litsenzuvannya zovnishnoekonomichnykh operatsii. *Aktualni problemy yurydychnoi nauky: zbirnyk tez Mizhnarodnoi naukovoï konferentsii "Simnadtsiati osinni yurydychni chytannia"* (m. Khmelnytskyi, 19-20 zhovt. 2018 r.): u 2-kh chast. Khmelnytskyi: Khmelnytskyi universytet upravlinnia ta prava, 2018. Ch. II. P. 34-37 [in Ukrainian].
8. Kashperskyi O.V. Administratyvno-pravovy status subiektiv litsenzuvannya hospodarskoi diialnosti v Ukraini. avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.07. Kharkiv, 2011. 18 p. [in Ukrainian].
9. Malichenko O.M. Osoblyvosti pravovoho rehuliuвання litsenzuvannya hospodarskoi diialnosti u sferi obihu dorohotsinnoho kaminnia. *Derzhava i pravo*. 2010. No. 48. P. 680-686 [in Ukrainian].
10. Soloshkina I.V. Litsenzuvannya diialnosti finansovykh ustanov. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V.N. Karazina. Seriia "Pravo"*. 2017. No. 21. P. 66-69 [in Ukrainian].
11. Shestak L.V. Litsenzuvannya yak administratyvno-pravovy instytut: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.07. Irpin, 2005. 18 p. [in Ukrainian].
12. Shpomer A. Litsenzuvannya yak zasib derzhavnogo rehuliuвання hospodarskoi diialnosti. *Pravo Ukrainy*. 2004. No. 2. P. 55-58 [in Ukrainian].
13. Shpomer A.I. Litsenzuvannya hospodarskoi diialnosti (hospodarsko-pravovy aspekt): avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.04. Kyiv, 2006. 20 p. [in Ukrainian].
14. Mamutov V.K. Kodifikacija hozjajstvennogo zakonodatel'stva Ukrainy v novykh jekonomicheskikh uslovijah. *Gosudarstvo i pravo*. 1994. No. 6. P. 77-87 [in Russian].
15. Mamutov V. Konstitucija i razvitie hozjajstvennogo zakonodatel'stva. *Predprinimatel'stvo, hozjajstvo i pravo*. 1997. No. 1. P. 3-6 [in Russian].
16. Mamutov V.K. Opyt sochetanija gosudarstvennogo regulirovanija jekonomiki i rynochnogo samoregulirovanija. Doneck: IJePI NAN Ukrainy, 1998. 38 p. [in Russian].
17. Znamenskyi H. Pro kontseptsiu hospodarskoho (torhovelnogo) kodeksu Ukrainy. *Pravo Ukrainy*. 1992. No. 10. P. 46-49 [in Ukrainian].
18. Illarionov A.Ju. Peregrejv otraslevoj juridicheskoi nauki. *Ekonomika ta pravo*. 2019. No. 1 (52). P. 87-112 p. <https://doi.org/10.15407/econlaw.2019.01.087> [in Russian].
19. Hozjajstvennyj kodeks Ukrainy: Nauch.-prakt. komment. Pod obshh. red. A.G. Bobkovej. Kharkiv: Izdatel' FL-P Vapnjarchuk N.N., 2008. 1296 p. [in Russian].
20. Saniahmetova N.A. Juridicheskij spravochnik predprinimatelja. N.A. Saniahmetova. Izd. 6-oe, pererab. i dop. Kharkiv: Odissej, 2004. 1056 p. [in Russian].
21. Derevianko B.V. Hospodarske pravo: osoblyva chastyna (pravove rehuliuвання hospodarskykh vidnosyn v okremykh haluziakh ekonomiky): navchalnyi posibnyk. B.V. Derevianko; MVS Ukrainy, Donetskyi derzhavnyi universytet vnutrishnikh sprav. Odesa: Helvetyka, 2021. 314 p. [in Ukrainian].
22. Bazhenova A.A. Administratyvno-pravove rehuliuвання litsenzuvannya hospodarskoi diialnosti: dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.07. Ternopil, 2017. 215 p. [in Ukrainian].
23. Derevianko B.V. Praktychni problemy litsenzuvannya diialnosti navchalnykh zakladiv yak administratyvnoi protsedury. *Administratyvno-pravovi protsedury u sferi derzhavnogo upravlinnia: mat. kruhloho stolu* (18 hrud. 2012 r., m. Donetsk). DonDUU. Donetsk: Tsyfrova typohrafiia, 2012. P. 40-44 [in Ukrainian].

Received 17.12.2023

Oleh Svitlychnyi

State Organization “V. Mamutov Institute of Economic and Legal Research of NAS of Ukraine”, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0003-9254-2674

**GENESIS OF LICENSING AS ONE OF THE PRIMARY MEANS
OF REGULATING THE STATE'S INFLUENCE ON THE ACTIVITIES
OF ECONOMIC ENTITIES IN UKRAINE**

The purpose of the article is an analysis of the genesis of licensing as one of the primary means of regulating the state's influence on the activities of economic entities in Ukraine and providing proposals for the development of the most effective legislation that would consider the interests of all participants in licensing processes. The scientific article was prepared using a complex of classical methods of scientific knowledge. The historical legal, comparative legal, formal logical, analytical synthetic and other methods were used to achieve the purpose of the article, to identify the features of the genesis of licensing and determine the prospects for its further development as one of the primary means of regulating the state's influence on the activities of economic entities in Ukraine. In this article, using well-known methods of cognition, licensing is considered not as an administrative procedure but as one of the primary means of the state's regulatory influence on the activities of economic entities. Analysis of the genesis of licensing made it possible to identify and characterize three stages of its legitimation on the territory of Ukraine in its latest development: the stage of legitimation in special acts of the USSR, Ukrainian SSR, and Ukraine in the absence of a specific law at the turn of the 1980s–1990s; the stage of legitimation through the adoption of a special Law of Ukraine “On Licensing of Certain Types of Economic Activities” dated June 1, 2000; the stage of legitimation since the adoption of the modern version on March 2, 2015, and the change of the name of the Law of Ukraine “On Licensing Types of Economic Activities”. After the end of the Russian-Ukrainian war, it is proposed to extend licensing to types of economic activities that pose an increased threat to society and/or the economy and have a level of profitability or profitability significantly higher than the average in industries and areas of the economy. To level out the negative features of licensing as an administrative procedure, in particular, the subjectivity of officials, manifestations of corruption, extortion of undue benefits, manifestations of unfair competition, etc., it was proposed to standardize: - more efficient recruitment of personnel to licensing authorities; — increased administrative and criminal liability for officials who violate the law; - transfer of individual decisions on licensing issues to artificial intelligence.

Keywords: licensing, economic entity, means of regulatory influence of the state, administrative procedure, legislation, Economic Code of Ukraine, special law, genesis, types of economic activity, enterprise.